

Torah from Around the World

De ultieme religieuze uitdaging is Gods beeld en gelijkenis te zien in iemand die niet op ons lijkt.

Rabbin Jonathan Sacks z"l

Sjabbat 24 april 2021 / 12 Ijar 5781, Acharé-Mot/Kedosjiem, Wajikra/Leviticus 16:1 - 20:27

Tanach blz. 230 - 241

Haftara: Jesjahoe 5: 1 - 21

Tanach blz.: 807 - 809

Vertaler: Sarah Whitlau

Commentaar: **Rabbin Joshua Rabin** is directeur van USY (United Synagogue Youth), de jongerenbeweging van USCJ (United Synagogue of Conservative Judaism, de grootste Conservative organisatie ter wereld).

Oorspronkelijke Engelse tekst: <https://www.jtsa.edu/holiness-through-restraint>

Heiligheid door terughoudendheid

Ik ben een rabbijn die met tieners werkt en je kunt het met volwassenen niet over tieners hebben zonder dat het gesprek binnen de kortste keren over smartphones en sociale media gaat. Dat wordt al gauw deprimerend.

In *The App Generation* betogen Howard Gardner en Katie Davis dat de mate waarin iemand Facebook gebruikt, in belangrijke mate zijn of haar perceptie van het geluk van andere mensen vormt. Ze stellen dat tieners 'uren doorbrengen met het kijken naar de verworvenheden van hun leeftijdgenoten die ze alleen maar via Facebook kennen' en dat deze voyeuristische activiteit ze zowel competitief als kwetsbaar maakt.

Natuurlijk hadden de auteurs het net zo goed kunnen hebben over ieder ander die sociale media - de grote vermenigvuldiger van statusangst - gebruikt. Wat ik beschrijf, is allang geen verrassing meer: iedereen die zelfs maar enigszins op de hoogte is, weet dat het chic is om kritisch te zijn over sociale media, alsof digitale hulpmiddelen de oorzaak zijn van depressie en sociaal disfunctioneren, om nog maar te zwijgen over racisme, antisemitisme en politiek gif.

Toch vindt iets in mij dat de huis-tuin-en-keuken-wijsheid over sociale media te makkelijk is. Sociale media zijn instrumenten en wij besluiten hoe die te gebruiken. We kunnen de makkelijke route nemen en een waslijst maken van de manieren waarop deze instrumenten onze wereld kunnen schaden, maar in een tijd waarin de meesten van ons aan huis gebonden zijn, lijkt deze kritiek een tikje wereldvreemd of zelfs naïef. Wie de parasja van deze week goed leest, ziet dat de heiligheid van dingen veel meer in onze eigen handen ligt dan we graag denken.

Hoofdstuk 19 van Wajikra begint met Gods opdracht aan Mosjé om de Israëlieten toe te spreken en te zeggen: "Wees heilig, want ik de Eeuwige jullie God, ben heilig". Onze Middeleeuwse commentatoren Rasji en de Ramban redetwisten over de vraag of dit vers in brede of in engere zin moet worden uitgelegd. Rasji schrijft:

'Wees heilig': onthoud je van verboden relaties en zonde. [Het concept van] heiligheid gaat altijd samen met de wetten van seksuele relaties ...

Rasji's commentaar stelt dat de uitspraak 'wees heilig' verband houdt met de nog te komen verboden op ongeoorloofde seksuele relaties. Hij verbindt het aan de specifieke wetten die in de Tora staan. Als we dit vers uit deze parasja in engere zin uitleggen, kun je de aantrekkingskracht van Rasji's interpretatie zien: het beperkt de opdracht 'wees heilig' tot dat wat er direct achteraan komt.

Als de Ramban hetzelfde vers bekijkt, stelt hij dat Rasji's benadering te beperkt is en dat hij daarmee het grotere principe dat in de hele passage wordt uitgelegd, negeert. De Ramban schrijft:

Naar mijn mening is deze 'scheiding' niet, zoals Rasji stelt, beperkt tot het je afzijdig houden van verboden seksuele relaties, maar juist dat waar in de hele Talmoed naar wordt gerefereerd met de volgelingen die Peroesjiem heten [dat wil zeggen: matig, heilig]. Dit is zo, omdat de Tora bepaalde relaties en voedsel verbiedt en het hebben van gemeenschap met je echtgenote toestaat, net als het eten en drinken van vlees en wijn ... Daarom krijgen we, nadat absolute verboden zijn omschreven, een algemene opdracht van matiging, [zelfs] van dingen die zijn toegestaan.

Volgens de Ramban is het doel van deze opdracht dus mensen aan te sporen zich te matigen, zelfs als iets toegestaan is. Hoewel de Tora, bijvoorbeeld, bepaalde seksuele relaties verbiedt, stelt diezelfde Tora ook dat het een mitswa is om je voort te planten. En hoewel in de Tora staat dat de *nazir* helemaal geen alcohol mag drinken, wordt alcoholgebruik niet in zijn geheel verboden. In beide gevallen betoogt de Ramban dat het vers uit de parasja van deze week een krachtige les is over het bereiken van heiligheid door middel van terughoudendheid.

Toegepast op sociale media, zo laten deze commentaren ons zien, staat het ons vrij onze digitale consumptie tegen elke prijs te beperken, maar is dat voor de meesten van ons noch praktisch, noch haalbaar. In plaats daarvan zullen de meesten van ons voor de benadering van de Ramban gaan, waarbij sociale media toegestaan en alomtegenwoordig zijn, en dat wie ze wijs gebruikt, daarin terughoudendheid betracht.

Mircea Eliade van de Universiteit van Chicago was één van de belangrijkste religieuze denkers van de twintigste eeuw. Hij veranderde ons concept van wat het betekent om iets 'heilig' te noemen. In *The Sacred and the Profane* schrijft hij:

Door de manifestatie van het heilige verandert elk object in iets anders en tegelijkertijd blijft het zichzelf ... een heilige steen blijft een steen ... in niets onderscheidt deze zich van alle andere stenen. Maar voor degene die deze steen als heilig beschouwt, wordt deze onmiddellijke realiteit omgevormd tot een bovennatuurlijke werkelijkheid.

Volgens Eliade kan alles heilig worden als we het doordrenken met heiligheid. Maar evengoed kan alles dat heilig is, profaan gemaakt worden, als onze daden afbreuk doen aan de heiligheid van datzelfde object. Zo bezien, ligt de keuze tussen heiligen of niet heiligen bij onszelf.

In een poging een paradigma te bieden voor het gebruik van sociale media, stellen Gardner en Davis dat we ze moeten gebruiken met een 'aanzettende geest' en onze collectieve verworvenheden en ons begrip ermee moeten versterken. De verleiding om sociale media met een 'afhankelijke geest' te gebruiken - waarmee we op het pad terechtkomen dat we gaan denken dat hoe we onszelf presenteren in cyberspace, de enige graadmeter voor professioneel en persoonlijk succes is - moeten we weerstaan.

Kijkend naar de sociale media in de afgelopen maanden - nu de meesten van ons gedwongen thuis zijn - zien we dat de 'aanzettende geest' een mogelijkheid is, en niet alleen in tijden van crisis. Mijn gelukkigste momenten in deze tijd van niet eerder vertoonde connectiviteit, deden zich voor toen ik een Joodse tekst vond die ik nodig had, gewoon door de vraag aan mijn Facebookvrienden te stellen. Of toen ik mensen die nooit een voet in een echte synagoge zouden zetten, bij een virtueel minjan zag. En toen ik zag hoe honderden mensen hielpen geld in te zamelen voor een vriend die een behandeling tegen kanker nodig had: momenten waarop technologie ons de mogelijkheid gaf collectief voor elkaar te krijgen wat we alleen niet hadden gekund.

Op een dag, hopelijk snel, gaan we terug naar een pre-Covid-19-wereld en zijn we niet meer gekluisterd aan onze huizen en onze beeldschermen. Zullen we deze instrumenten dan gebruiken zoals we deden in tijden van nood, of terugkeren naar de wereld waar ze het slechtste van het menselijk tekort vertegenwoordigen? Die keuze is aan ons, en aan ons alleen.